

Dzieła te tworzyły część gigantycznego projektu wydawniczego pod nazwą *Wielkie Podróże* i dały początek nowemu rodzajowi publikacji, które z końcem XVI w. były przygotowywane w o wiele krótszym czasie niż w okresie poprzednim⁴, a ich wykończenie było staranniejsze i cechowała je wyższa jakość. Mowa tu nie tylko o ilustracjach⁵ wykonywanych przy pomocy metalowych matryc⁶, lecz także o wysokiej technice druku⁷.

Lepsza jakość⁸ sprawiła, że ilustracje zaczęto traktować jako ważną część książki, a nie tylko jako mało istotny dodatek do tekstu. Dzieła ilustrowane

⁴ Przed wiekiem XV wydanie manuskryptu było zarówno czasochłonne, jak i wymagało znacznego nakładu pracy. Każda kopia była wykonywana odręcznie, co pochłaniało tyle samo czasu, co wydanie pierwszego egzemplarza, a nieraz przeciągało się i do wielu lat. Gdy tekst zawierał iluminacje, zadanie było jeszcze bardziej skomplikowane, jako że wierne przeniesienie – element po elemencie – subtelnego rysunku (miniatury) na nowy arkusz wymagało skupienia i wprawy. Łatwo można sobie więc wyobrazić, że skopiowanie manuskryptu zawierającego iluminacje trwało czasami latami i nigdy nie było pewności co do ukończenia przedsięwzięcia. To samo dotyczyło procesu tworzenia obrazów i rzeźb. Każdy obeznany z malarstwem olejnym wie, że farba olejna, która jest mieszanką barwnika z olejem lnianym, wymaga długiego czasu schnięcia i dopiero po jego upływie nanosi się kolejne zmiany na obraz. Farby temperowe natomiast schną bardzo szybko. Wraz z rozpowszechnieniem farb olejnych dzieła sztuki renesansu były tworzone miesiącami, aby potem być umieszczone w kościele lub pałacu, gdzie zawsze było dostatecznie wiele miejsca, aby mogły być prezentowane; dzieła oglądali tam zwykle mecenasi sztuki lub wierni odwiedzający kościół.

⁵ Sposób tworzenia odbitek jest podobny do pieczętowania: rysunek wryty w drewnianej (drzeworyt), kamiennej (litografia) lub metalowej (miedzioryt) matrycy pokrywany jest farbą, a następnie jego lustrzane odbicie uwieczniane jest na papierze. Odbitki wykonane na podstawie matryc drewnianych są łatwo rozpoznawalne dzięki swej gruboziarnistości, grubym liniom, brakowi detali czy też niedużym romiarom, zwłaszcza, jeśli porównamy je z drukami wykonanymi przy pomocy matrycy metalowej.

⁶ Zarówno w wieku XV, jak i w pierwszej połowie wieku XVI większość rycin była drzeworytami; wraz z rozwojem technologii zaczęto używać matryc wykonanych z innych materiałów, jak miedź, gdzie rysunek wykonywany był rylcem na płycie, a następnie poddawany działaniu kwasów, czego efektem były zróżnicowane tekstury. Części płyty, która miała pozostać nietknięte przez kwasy, pokrywano woskiem. Matryca wykonana z metalu dawała możliwość wykonania większej ilości kopii przed jej zużyciem, oferując w ten sposób więcej możliwości i gwarantując większą trwałość niż matryce drewniane.

⁷ LUINS JR 1982: 160; MUKERJI 1983: 65; EISENSTEIN 1998: 38–41.

⁸ Tak jak wynalezienie druku przyczyniło się do transformacji piśmiennictwa, tak drukowanie rycin wywołało rewolucję w europejskim świecie ilustracji wieku XV i XVI. Technika drukarska i różne możliwości rytownicze sprzyjały rozwojowi wybiegającemu daleko poza samo rozpowszechnienie słowa pisanego i ilustracji, pozwalały mianowicie nie tylko na praktycznie nieograniczone powielanie oryginału, lecz i skracaly czas, jaki do tej pory był niezbędny do ich wykonania. Jako przykład podaje się list *Quattuor Navigationes* autorstwa prawdopodobnie Amerigo Vespucciego wydany 7 kwietnia 1507 r. w Saint-Dié. Przed końcem tego samego roku wydanie zostało siedem razy wznowione i stało się jednym z największych sukcesów wydawniczych epoki, niewyobrażalnym dwieście lat wcześniej, zarówno pod względem ilości egzemplarzy, jak i czasu. VESPUCCI 2003: 58; Patrz: EISENSTEIN 1998: 57–60.